

BEGRAAFPLAATSEN IN EUROPA

THEMA 11: ADOPTIE VAN GRAFMONUMENTEN

RECYCLING VAN GRAFSTENEN

In Nederland komen er jaarlijks op begraafplaatsen naar schatting zo'n 35.000 grafstenen bij. Na afloop van de graftermijn worden ze geruimd, wat meestal betekent dat ze tot puin verwerkt worden, terwijl het duurzaam materiaal is.

Een discussie over recycling van grafstenen is dan ook een overweging waard. Meestal gaat het om 'gewone' stenen. Maar hoe zit het met prachtige oude monumenten en grafstenen, die behoren tot het funerair erfgoed? Is dat 'oude troep' die in de vuilcontainer kan worden

Köln - Melatenfriedhof: ter adoptie

gekieperd?

Graftekens kunnen belangrijke monumenten zijn door de personen die er begraven liggen, door hun vormgeving, materiaalgebruik of doordat zij een bepaald tijdsbeeld weergeven.

Cultuurhistorisch gezien weerspiegelen de grafmonumenten met hun architectuur, hun teksten en symbolen hoe mensen door de jaren, soms zelfs eeu-

wen heen met de dood en de doden zijn omgegaan. Hoe kunnen we het funeraire erfgoed zo goed mogelijk behouden?

NEDERLAND: ADOPTIE OF HERGEBRUIK

In 1995 kwam een begraafplaats in Veghel in het nieuws toen ze geruimde grafkelders weer beschikbaar stelde onder voorwaarde dat de nieuwe eigenaar het bijbehorende historische monument adopteerde en restaureerde. Velen reageerden geschokt en afwijzend en beschouwden het ethisch als 'not done'. Inmiddels is het taboe wat minder geworden en worden graftekens opnieuw gebruikt. Er zijn twee mogelijkheden: of men adopteert alleen het grafteken of men hergebruikt grafteken en graf.

Wie rondloopt op het R.K. Kerkhof van Budel, ziet op sommige graftekens een tekstplaatje 'heemkundekring'. Het gaat daarbij om graven die sinds 1995 door de heemkundekring zijn geadopteerd, gerestaureerd en betaald. Er wordt niet opnieuw begraven, maar men behoudt zo wel 'de uitingen van onze cultuur op een bepaald moment'.

Al geruime tijd voert men op begraafplaatsen St. Petrus Banden in Den Haag en Sint Pieter 'Op de berg' in Maastricht een actief beleid van hergebruik, maar nu volgen steeds meer begraafplaatsen dit beleid. Men biedt de mogelijkheid aan een graf met monument over te nemen na het verlopen van de grafrechten. De koper of huurder moet het monument restaureren en onderhouden. Hoe is de praktijk in andere Europese landen?

Budel - R.K. Kerkhof Den Haag-St. Petrus Banden Maastricht - Sint Pieter (foto's Breur Henket)

DUITSLAND: GRABMALPATENSCHAFT

In Duitsland, waar adoptie de prachtige naam *Grabmalpatenschaft* heeft gekregen, is het hergebruik van historische grafmonumenten uitgevonden.

Op initiatief van stadsconservator Hiltrud Kier werd in Keulen een monumentenlijst opgesteld van beschermde historische grafmonumenten, waarvan er op het Melatenfriedhof alleen al 2.800 staan. Na afloop van de graftermijn worden deze graven eigendom van de gemeente. Om enige financiële verlichting te krijgen in restauratie, onderhoud en behoud van deze monumenten, werd in 1981 het *Grabmalpatenschaft* ingesteld en gepromoot door Dr. Johannes Ralf Beines. Na adoptie verplicht men zich het

graf inclusief monument en beplanting te restaureren en te onderhouden; in ruil daarvoor krijgt men het recht zich daar te laten begraven. Grafrechten worden pas betaald als er daadwerkelijk wordt begraven. Dit systeem is door veel begraafplaatsen in Duitsland overgenomen. Zo ook op Friedhof Ohlsdorf in Hamburg. Behoudenswaardige monumenten waarvan de grafrechten zijn verlopen kunnen sinds 1990 geadopteerd en hergebruikt worden. Het grafrecht is gratis, maar er is wel de verplichting het monument te restaureren en zo te behouden. Meer dan 320 monumenten zijn al geadopteerd.

Köln - Melatenfriedhof

Hamburg - Friedhof Ohlsdorf

Würzburg - Hauptfriedhof

BELGIË: PETERSCHAP

Op een aantal begraafplaatsen in Vlaanderen en zeker in Antwerpen, Gent, Brugge en Mechelen kun je voor een luttel bedrag voor een periode van 50 jaar een grafmonument in *peterschap* nemen = adopteren onder de voorwaarde dat je het restaureert en onderhoudt. Op begraafplaats Schoonselhof in Antwerpen kost een adoptie € 5,00. Sinds kort kun je ook het bijbehorende graf overnemen en hergebruiken. Dat kost voor twee plaatsen € 800,- voor een zandgraf en € 1600,- voor een keldergraf. Na aanvraag en betaling wordt het graf geruimd; op dat moment gaat ook de termijn van 50 jaar in. Hoe langer je nog leeft, hoe korter je van je laatste rustplaats kunt 'genieten'. Je kunt ook een optie op het graf nemen, die pas ingaat bij overlijden. Nadeel (of voordeel?) is dat je nabestaanden dan moeten betalen.

Antwerpen

Gent

Brugge

Mechelen

GROOT BRITANNIË: SECOND-HAND GRAVES

London-Kensal Green

Op de *Magnificent Seven*, de zeven commerciële Victoriaanse begraafplaatsen in Londen, wil men graag voor het behoud waardevolle historische monumenten gaan restaureren en eventueel laten adopteren. Omdat het echter eeuwigdurende concessies zijn, kan dat wettelijk slechts met toestemming van de rechthebbenden, die meestal niet meer zijn te achterhalen.

Op de gemeentelijke *City of London Cemetery* biedt men sinds vorig jaar duizend tweedehands graven te koop aan inclusief opgeknapte grafstenen, obelisk en grafkruisen. Vanwege ruimtegebrek worden ze verkocht onder de noemer 'traditionele graven' en ze kunnen voor £ 3000 voor vijftig jaar worden geadopteerd. Veel graven zijn destijds zo diep gemaakt, dat er zonder ruiming van de stoffelijke resten nieuwe kisten in terecht kunnen.

FRANKRIJK: CONCESSION PERPÉTUELLE

Wie Franse begraafplaatsen bezoekt, wordt over het algemeen niet vrolijk. En dat vooral vanwege het verdwijnen van steeds meer historisch materiaal en het oprukken van de uniforme grafsteen, die je in de uitvaartwinkel bij de ingang van de begraafplaats al tegemoet glimt.

In Bretagne beschermt men het *enclos paroissial*, het geheel van kerk, kerkhofmuur, toegangspoort, calvaire en ossuaire. Het enige wat niet onder de bescherming valt zijn de grafstenen op het kerkhof, die dan ook steeds meer kleurrijke dissonanten in het grijze geheel worden. Zo zie je een paar bruine dissonanten (graftekens) in de totaal in grijs uitgevoerde *enclos paroissial* van Lanloup in Bretagne.

Voor de begraafplaatsen in Parijs ligt dat gelukkig anders. Op de veertien begraafplaatsen van de *Ville de Paris*, die binnen de *périphérique* liggen bestaat alleen maar de *concession perpétuelle*, het eeuwigdurend grafrecht. Dat is het behoud van de grafmonumenten, die niet geruimd mogen worden. Wie in Parijs begraven wordt, rust er voor eeuwig.

Parijs - Concession Perpétuelle Bretagne-Lanloup: bruine dissonanten

Parijs - À Perpétuité

BEHOUD VAN HET FUNERAIRE ERFGOED

Het lijkt er op dat adoptie, hergebruik, overname of verkoop van historische grafmonumenten steeds normaler wordt. Het verschijnsel verbreidt zich steeds meer. In Italië werden een aantal jaren geleden op begraafplaats Certosa di Bologna vier prachtige grafmonumenten met grafkelders in de arcadegalerij te koop aangeboden voor prijzen tussen 88.000 en 117.000 euro.

Als er een schap over de dam is, volgen er meer. De aanvankelijke schroom is aan het verdwijnen. Wie wil niet een mooi en betaalbaar monument op zijn graf? En wat het belangrijkste is dat het funeraire erfgoed behouden blijft in een tijd, waarin er steeds meer uniforme en vooral oninteressante graftekens op de graven verschijnen.

Certosa di Bologna